

4. Навальна М.І. Особливості функціонування запозичених лексем у мові українських засобів масової інформації. URL: http://ephseir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/4313/navalna_stattyaMOVA_2018.pdf?sequence=1

5. Селігей П. Що нам робити із запозиченнями? // *Українська мова*. 2007. № 3. С. 3-17. URL: <https://archive.org/details/zapozychen>

6. Стишов О. НОВІ ІНШОМОВНІ СЛОВА В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ЗМІ ПОЧАТКУ ХХІ ст. *Studia Philologica*. №2. 2018. С. 66-75.

7. Чумак Л.М. Роль афіксальних елементів у дериваційній системі сучасної англійської мови. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/20572334.pdf>

Віталіна ДЕМЧЕНКО,

*учитель Плугатарського ЗЗСО I-III ступенів
Прилуцького району Чернігівської області*

РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОГО МОВЦЯ І ЧИТАЧА – ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

«Розвиток компетентного мовця й читача Нової української школи» – це тема, яка вказує на важливі аспекти у викладанні української мови та літератури в рамках сучасного підходу до освіти в Україні, відомого як «Нова українська школа».

Сучасна освітня парадигма, втілена в Новій українській школі, націлена на розвиток не лише знань, але й ключових компетентностей, серед яких особливо важливими є мовленнєва та читацька. Сьогодні я хочу поділитися з вами думками щодо розвитку цих компетентностей в учнів у рамках сучасної освітньої парадигми.

Нова українська школа відзначається інтегрованим підходом до навчання. Інтеграція мови та літератури дає змогу учням краще опановувати мовні явища через вивчення художніх текстів знакових творів української літератури.

Ключове завдання Нової української школи – розвиток мовленнєвих та читацьких навичок, що виступають основою для подальшого успішного навчання та професійного зростання.

Читання стає не лише інструментом навчання, але й засобом розвитку критичного мислення та аналітичних здібностей.

Використання сучасних технологій на уроках української мови і літератури робить навчання більш цікавим та ефективним.

Необхідність модернізації сучасної освіти спонукає вчителів до пошуку різноманітних способів реалізації компетентнісного підходу в навчанні. Сьогодні здебільшого акцентують увагу на результаті навчання. А ним є учень – особистість, громадянин-патріот, майбутній фахівець-інноватор. При цьому результат розглядається не лише як сума засвоєної інформації, а й здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері. Адже компетентність – це здатність робити, уміння використовувати знання. Компетентна в певній галузі людина має відповідні знання й здібності, що дозволяють їй обгрунтовано обмірковувати проблему й ефективно діяти в цій сфері.

Статтею 12 Закону України «Про освіту» визначено мету повної Загальної середньої освіти – усебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Проаналізуємо деякі ключові компетентності НУШ, які розвиваємо на уроках української мови і літератури.

Виклад основного матеріалу. Досягнення мети повної загальної середньої освіти забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині.

Традиційна система освіти акцентувала на набутті знань, умінь і навичок, що зводило знання до абсолюту й формувало знаннєвий підхід до навчання. Головна увага приділялася самим знанням, а те, для чого вони потрібні, залишалося поза увагою.

Компетентнісний підхід зміщує акценти з процесу накопичення знань, умінь і навичок у площину формування здатності застосовувати їх творчо та діяти практично. Це стимулює й учителя змінити пріоритети навчання з інформаційного, репродуктивного на організаційне, творче, коли вчитель стає організатором освітньої діяльності, а учень переходить від пасивного засвоєння знань до дослідницької активної самостійної діяльності. Процес навчання тоді містить і функцію розвивальну, самоосвітню. Перед учителями-словесниками стоїть нелегке завдання – пошук ефективних механізмів навчання української мови і літератури [3].

Метою мовно-літературної освітньої галузі Нової української школи є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які

володіють українською мовою, читають інформаційні тексти й художні твори класичної та сучасної художньої літератури, здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження й міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень [3].

Першочерговою вимогою часу є: формування у здобувачів освіти внутрішньої мотивації до вивчення української мови; ціннісне ставлення до державної мови, усвідомлення необхідності послуговуватися нею в різних сферах суспільного життя; надання знанням і вмінням з української мови актуальності, життєвості. Для формування ключових компетентностей важливо зосередити зусилля на формуванні загальнопредметних умінь (працювати з інформацією, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, висловлювати свою думку, робити висновки, розв'язувати проблеми, працювати в команді, приймати рішення, ефективно спілкуватися, генерувати нові ідеї тощо).

Спільними для всіх компетентностей є такі наскрізні вміння: критичне та системне мислення, читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми. Ці вміння формуються через застосування компетентнісного підходу в навчанні.

Для підвищення рівня навченості школярів важливими стають такі показники:

- високий професіоналізм учителя, ґрунтовні знання предметів та якісна підготовка до уроків;
- чітке усвідомлення вчителем теми, мети, змісту уроку;
- оптимальний вибір методів, прийомів, тактик навчання;
- застосування інноваційних підходів до організації навчальної діяльності учнів [7].

Компетентнісний підхід – це відповідь на питання, який саме результат освіти вимагає суспільство та необхідний для самої особи. Йдеться про компетентність як одиницю виміру освіченості людини, де увага акцентується на здатності діяти в різноманітних проблемних ситуаціях.

Однією з важливих компетентностей Нової української школи є «Навчання впродовж життя», а для її формування суттєвими мають бути діяльнісні вміння. Вагомо вивчення кожної теми починати з цілевизначення, що сприяє становленню цілеспрямованості, активізації внутрішніх мотиваційних резервів, сприяє здатності

учнів займати власну позицію, критично оцінити себе, свою діяльність, передбачати шляхи подальшого самовдосконалення.

У процесі навчання необхідно стимулювати самостійність мислення, що дає змогу учням порівнювати й оцінювати власну та чужу позицію, формувати систему ставлень.

Компетентний мовець вправно використовує широкий словниковий запас та мовні формули, за допомогою яких він знайомиться, з'ясовує чи уточнює якусь інформацію, пояснює, спілкується в різних життєвих ситуаціях, просить вибачення, вітає когось або висловлює співчуття тощо.

На уроках української літератури формується компетентний читач із чіткими орієнтирами критичного мислення, що через художню літературу долучається до загальнолюдських цінностей культури, усвідомлює важливість читання як чинника особистісного становлення, соціалізації та поведінки. Українська література сприяє формуванню ціннісного ставлення до того, що відбувається навколо, що переживають герої вивчених творів, які дають можливість розмірковувати над життям країни, окремих людей, продукують власну громадянську позицію, екологічне мислення, морально-етичну відповідальність, здатність до креативності, до розв'язання складних життєвих проблем, терпимість та повагу до інших. Українська література покликана сформувати й естетичні смаки та вподобання молодих громадян, що можуть міркувати над вчинками персонажів, дискутувати з приводу моральних і світоглядних ідей, висловлювати власну позицію про важливі соціальні проблеми.

Предмет «Українська література» формує компетентного читача, що має здатність уявляти прочитане, критично мислити, бачити авторське розуміння порушених проблем і знаходити власні смисли, відчувати естетичну насолоду від художнього слова, відкривати загальнолюдські та національні цінності, цінувати надбання української культури і літератури й поважати здобутки інших народів. Програмою з української літератури передбачено формування літературної компетентності, яку варто трактувати як готовність і здатність працювати з текстами різних художньо-естетичних систем, культурно-історичних епох, світоглядних орієнтирів, традицій і стилів, розуміти зміст прочитаного, з'ясовувати авторську позицію і художні засоби донесення її до читача, творити на основі прочитаного власні твори (висловлення) щодо порушених проблем, виражати особисту позицію стосовно прочитаного, сприймати художній твір як чинник формування життєвого досвіду та соціально-психологічного й соціокультурного становлення [4].

Отже, мовно-літературна компетентність, що формується на уроках, є важливим чинником створення оптимальних передумов розвитку всебічно освіченої особистості.

Література

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. ¹ 2145-VIII. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>

2. Про повну Загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. ¹ 463-IX. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>

3. Державний стандарт базової середньої освіти 898-2020-п. [Чинний від 2020-10-06]. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/

4. Модельні навчальні програми для 5–9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku?fbclid=IwAR0Su0XZPqxv3Rp0dsyWvSEg3V7nV5NoRkq8qpUgeJD636tTFRtDHre69Hg>

5. Голуб Н. Б. Методичні рекомендації щодо навчання української мови в умовах компетентнісного підходу. Дивослово. 2013. ¹ 9. С. 2–7.

6. Горошкіна О. М., Голуб Н. Б. Методичні рекомендації щодо вивчення української мови в закладах Загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-shkolah-u-20222023-navchalnomu-roci>

7. Яценко Т. О. Методичні рекомендації щодо вивчення української літератури в 5 класі НУШ в 2022/2023 навчальному році.

URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-shkolah-u-20222023-navchalnomu-roci>

8. Мамчур Н. Витоки компетентнісного підходу до навчання мови в дослідженнях вітчизняних учених. Українська мова і література в школі. 2011. ¹ 2. С. 8–12.

9. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Za zag. red. N. M. Bibik. Київ: Видавн. дім «Плеяди», 2017. 206 с.